Föstudaginn 17. nóvember 1967.

Nr. 120/1967. **Sunnuver h/f** (Benedikt Blöndal hrl.)
gegn
Bæjarstjóranum á Seyðisfirði f. h. Vatsveitu Seyðisfjarðar (Tómas Árnason hrl.).

Dóminn skipuðu hinir reglulegu dómarar Hæstaréttar.

Lögtak. Gjald til vatnsveitu.

Dómur Hæstaréttar.

Áfrýjandi hefur skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 29. ágúst 1967 og gert þær dómkröfur, að hinn áfrýjaði úrskurður verði úr gildi felldur, synjað verði lögtaks og stefnda verði dæmt að greiða honum málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst þess, að hinn áfrýjaði úrskurður verði staðfestur og að áfrýjanda verði dæmt að greiða honum málskostnað fyrir Hæstarétti.

Hafizt var handa árið 1965 um eflingu vatnsveitu á Seyðisfirði. Bar brýna nauðsyn til framkvæmdar þessarar, einkum vegna hins veigamikla síldariðnaðar, sem settur hafði verið þar á laggir. Kostnaðaráætlun vatnsveitunnar var upphaflega kr. 6.500.000.00, en kostnaður af verkinu er nú talinn vera orðinn a. m. k. kr. 20.000.000.00. Til þess að afla fjár upp í kostnaðinn var sett reglugerð nr. 169/1965, sem leysti af hólmi gjaldskrá nr. 208/1958 fyrir Vatnsveitu Seyðisfjarðarkaupstaðar. Var vatnsskattur hækkaður. Í 11. gr. reglugerðarinnar segir: „Bæjarstjórn ákveður tengigjald". Lagaheimild þessa reglugerðarákvæðis taldist vera í 8. gr. laga nr. 93/1947 um aðstoð til vatnsveitna, en þar segir, að leggja megi auk almenns vatnsskatts „sérstakt aukagjald . . . á verksmiðjur, baðhús, iðnaðarfyrirtæki og aðra, er nota vatn til annars en heimilisþarfa". Hinn 13. apríl 1966 ákvað bæjarstjórn Seyðisfjarðarkaupstaðar að leggja samkvæmt nefndum heimildum tengigjald á 10 síldar- og fiskiðnaðarfyrirtæki á Seyðisfirði, alls kr. 12.250.000.00. Var áfrýjanda

gert að greiða af þeirri fjárhæð kr. 500.000.00. Iðnaðarfyrirtækin vildu eigi una þessari álagningu. Ágreiningi þeirra og stefnda var ráðið til lykta með samkomulagi 29. ágúst 1966, svohljóðandi:

„Samkomulag aðila í deilu um tengigjöld til Vatnsveitu Seyðisfjarðar:

I. Bæjarstjórn Seyðisfjarðar endurskoði vatnsveitureglugerðina, sérstaklega ákvæðin um tengigjöld, og leggi breytinguna fyrir félagsmálaráðuneytið til fullnaðarákvörðunar.

II. Benedikt Sveinsson hdl. f. h. umbjóðenda sinna greiði upp í framlög til vatnsveitunnar kr. 2.250.000.00 fyrir 1. september n.k.

III. Bæjarstjórn Seyðisfjarðar grípur ekki til lokunaraðgerða, enda falla lögbannsmál niður og svo öll eftirmál þeirra".

Áfrýjandi greiddi kr. 120.000.00 af sammælisfjárhæðinni. Kvittaði stefndi fyrir þeirri greiðslu hinn 31. ágúst 1966 sem greiddri „upp í framlag til vatnsveitunnar skv. samkomul...." Á fundi bæjarstjórnar Seyðisfjarðar 26. september og 5. október 1966 var samþykkt breyting á reglugerð nr. 169/1965, og á fundi bæjarstjórnarinnar 21. desember 1966 var gerð svofelld smþykkt:

„1. Svohljóðandi tillaga frá bæjarráði var samþykkt með 8 samhljóða atkvæðum:

„Bæjarstjórn Seyðisfjarðar samþykkir 20% lækkun gjalda samkvæmt 10. gr. frumvarps að reglugerð um Vatnsveitu Seyðisfjarðar, sem nú bíður staðfestingar í félagsmálaráðuneytinu, enda hækki ríkisstyrkur til vatnsveitufram kvæmda á Seyðisfirði upp í 4.2 millj. króna og eigi lægri upphæð en kr. 700 þúsund greiðist á árinu 1967.

Að öðru leyti væntir bæjarstjórn þess, að ríkisstyrkurinn verði greiddur að fullu á næstu 4—5 árum"."

Ríkisstyrkur sá, sem greinir í samþykktinni, er veittur samkvæmt lögum nr. 93/1947.

Félagsmálaráðherra staðfesti síðan reglugerð nr. 281 28. desember 1966 um breyting á reglugerð nr. 169/1965. Er útgáfudagur hennar tilgreindur 30. desember 1966.

Í 9. gr. hinnar endurskoðuðu reglugerðar eru almenn ákvæði um vatnsskatt, en 10. gr. hennar hljóðar svo:

„Nú hefur greiðsla kostnaðar við nýjar vatnsveitulagnir ekki fengizt greidd, eins og ráð er fyrir gert í 3. málslið 2. mgr. 5. gr. reglugerðar þessarar, eða greiðsla hefur ekki verið tryggð samkvæmt 3. mgr. sömu greinar, og er þá bæjarstjórn heimilt að leggja á atvinnufyrirtækin aukagjald í eitt skipti fyrir öll, eins og hér greinir.

1. Á síldarverksmiðjur allt að kr. 640.00 fyrir hvert mál (135 kg.), sem síldarpressur eru gefnar upp fyrir frá framleiðanda, miðað við lágmarksafköst á sólarhring.
2. Á hverja síldarsöltunarstöð allt að kr. 400.000.00.
3. Á hvert hraðfrystihús allt að kr. 400.000.00. Ef rekið er á sömu fasteign síldariðnaðar skv. 1. og 2. tl., skal gjald skv. þessum tölulið lækka um 50%.

Gjald þetta greiðist þannig, að 40% gjaldsins greiðast fyrsta árið, en eftirstöðvarnar með jöfnum greiðslum á fimm árum frá og með því ári, sem atvinnufyrirtæki er tengt eða komið í tengingarhæft ástand við hina nýju götuæð. Gjalddagi er 1. júní ár hvert. Heimilt er bæjarstjórn að veita gjaldanda lengri gjaldfrest, enda greiði hann þá almenna innlánsvexti af eftirstöðvum gjaldsins, eins og það er á hverjum tíma frá tengingu.

Gjaldfallin og ógreidd aukagjöld samkvæmt grein þessari skulu greidd fyrir 31. des. 1966.

Verði gjöld samkvæmt grein þessari vegna nýrra fyrirtækja meira en 10% hærri en þau eru við gildistöku reglugerðar þessarar, og sú aukning gjaldanna leiðir ekki af lögnum nýrra vatnsæða vegna atvinnufyrirtækja, skal endurskoða reglugerð þessa og lækka gjöld samkvæmt 3. og 4. tl. 9. gr. til samræmis við þann tekjuauka, sem reynist umfram áðurnefnd 10%".

Gjald það, sem nefnt var tengigjald í 11. gr. reglugerðar nr. 169/1965, nefnist aukagjald í 10. gr. reglugerðar nr. 281/1966. Samkvæmt nefndri 10. gr. bar áfrýjanda, sem er síldarsaltandi, að greiða kr. 400.000.00, og féllu 40% af því fé

í gjalddaga 1966, þ. e. . . . . kr. 160.000.00
Greitt var hinn 31. ágúst 1966 . . . . . — 120.000.00

Eftirstöðvar kr. 40.000.00

Stefndi krafði áfrýjanda um eftirstöðvarnar hinn 2. janúar 1967, og hinn 14. janúar 1967 var kveðinn upp úrskurður um lögtak fyrir gjaldinu.

Hinn 10. júlí 1967 samþykkti bæjarstjórn Seyðisfjarðar til vonar og vara, að aukagjald áfrýjanda skyldi vera kr. 400.000.00.

Aukagjaldið samkvæmt 10. gr. reglugerðar nr. 281/1966 er sama gjaldið, sem nefnt er tengigjald í 11. gr. reglugerðar nr. 159/1965. Er einungis um afmörkun þess að tefla í nefndri 10. gr. Heimild til álagningar slíkra gjalda er í 8. gr. laga nr. 93/1947. Með samkomulaginu 29. ágúst 1966 játaðist áfrýjandi og undir að hlíta úrskurði félagsmálaráðherra um fullnaðarákvörðun gjaldsins. Þá er litið er annars vegar á vöxt síldariðnaðarins á Seyðisfirði og vatnsþörf hans og hins vegar á smæð bæjarfélagsins, verður að meta þetta samkomulag gilt. Eigi eru efni til að kveða á um, að álagning gjaldsins brjóti gegn 67. gr. stjórnarskrár nr. 33/1944.

Samkvæmt því, sem rakið var, ber að staðfesta úrskurð fógeta.

Dæma verður áfrýjanda til að greiða stefnda málskostnað fyrir Hæstarétti, sem ákveðst kr. 10.000.00.

Dómsorð:

Hinn áfrýjaði úrskurður á að vera óraskaður.

Áfrýjandi, Sunnuver h/f, greiði stefnda, bæjarstjóranum á Seyðisfirði f. h. Vatnsveitu Seyðisfjarðar, málskostnað fyrir Hæstarétti, kr. 10.000.00.

Dóminum ber að fullnægja að viðlagðri aðför að lögum.

Úrskurður fógetadóms Seyðisfjarðar 24. ágúst 1967.

Með símskeyti, dags. 2. janúar 1967, krafði bæjarstjórinn á Seyðisfirði gerðarþola, Sunnuver h/f á Seyðisfirði, um kr. 40.000.00, sem bæjarstjóri taldi gerðarþola skulda Vatnsveitu Seyðisfjarðar sem eftirstöðvar aukagjalds (tengigjalds), álögðu árið 1966 samkvæmt reglugerð nr. 169/1965 um Vatnsveitu Seyðisfjarðar og breytingu á þeirri reglugerð, staðfestri af félagsmálaráðuneytinu hinn 28. des. 1966, nr. 281/1966, og birtri 30. des. 1966.

Eftir beiðni bæjarstjórans á Seyðisfirði kvað bæjarfógetinn á Seyðisfirði upp almennan lögtaksúrskurð fyrir gjaldi þessu hinn 14. janúar s.l., og var úrskurðurinn birtur umboðsmanni gerðarþola, Benedikt Sveinssyni héraðsdómslögmanni, 17. janúar 1967. Gerðarþoli mótmælti framgangi lögtaksins, en lögtaksaðgerðir hófust hinn 31. janúar s.l., og var lögtaksmálið síðan rekið fyrir fógetarétti Seyðisfjarðar og úrskurður upp í því kveðinn af hinum reglulega fógeta hinn 1. febrúar s.l.

Úrskurði þessum skaut gerðarþoli síðan til Hæstaréttar, og var hann ómerktur þar hinn 22. júní s.l.

Hinn reglulegi fógeti hefur vikið sæti í máli þessu.

Hófust síðan aðgerðir í málinu á nýjan leik hinn 12. júlí s.l., og samkvæmt samþykki umboðsmanna málsaðilja var uppkvaðning og birting almenns lögtaksúrskurðar svo og öflun gagna fyrir fógetarétti Seyðisfjarðar í janúar s.l. látin gilda sem grundvöllur máls þessa, sbr. rskj. nr. 2, og síðan ákveðinn skriflegur málflutningur að gagnaöflun lokinni.

Kröfur gerðarbeiðanda eru þær, að löktak verði látið fram fara í eignum gerðarþola fyrir áðurgreindum eftirstöðvum, kr. 40.000.00, auk 7% ársvaxta af þeirri upphæð frá 1. janúar 1967 til greiðsludags og enn fremur að gerðarþola verði gert að greiða kostnað við lögtakið, þar á meðal málskostnað samkvæmt taxta L. M. F. Í.

Í skriflegri sókn og framlögðum skjölum hefur lögmaður gerðarbeiðanda skýrt mál þetta svo, að þegar síaldargengdin óx svo snögglega fyrir Austurlandi, sem kunnugt er, hafi á nokkrum árum risið upp verulegur síldariðnaður á Seyðisfirði og hafi þá fljótlega farið að bera á vatnsskorti, svo að til vandræða horfði, enda þarfnist iðnaður þessi mikils magns af vatni. Því hafi bæjarfélagið eigi séð sér annað fært en ráðast í verulegar vatnsveitu-

framkvæmdir, sem muni kosta 20—21 milljón króna, og hafi verið ráðizt í þetta eingöngu vegna síldariðnaðarins.

Með heimild í 11. gr. reglugerðar fyrir Vatnsveitu Seyðisfjarðar nr. 169/1965 hafi svonefnt tengigjald verið lagt á gerðarþola að fjárhæð kr. 500.000.00. Vegna deilu um upphæð gjaldsins hafi bæjarstjórn gert breytingu á téðri reglugerð, sem staðfest hafi verið af félagsmálaráðuneytinu 28. des. s.l. og birt í B-deild stjórnartíðinda 30. s. m., nr. 281/1966. Í reglugerðarbreytingu þessari sé umrætt tengigjald nefnt aukagjald og leiði breytingin til þess, að álagningin lækki um 20%, og sé þetta í samræmi við samkomulag málsaðilja frá 29. ágúst 1966 og gjaldskrána í reglugerðarbreytingunni. Hins vegar hafi engin gjaldskrá verið í upphaflegu reglugerðinni nr. 169/1965, en framkvæmdarvaldinu látið eftir að ákveða upphæð gjaldanna.

Samkvæmt þessu hafi hið álagða gjald lækkað úr kr. 500.000.00 í kr. 400.000.00 og af þeirri fjárhæð sé gjaldfallið á árinu 1966 40%, eða kr. 160.000.00. Í samræmi við þetta hafi gerðarþoli greitt gerðarbeiðanda hinn 31. ágúst 1966 upp í tengigjald til vatnsveitunnar kr. 120.000.00 og mismunurinn, kr. 40.000.00, sé lögtakskrafan.

Lögmaður gerðarþola hefur mótmælt framgangi gerðarinnar í greinargerð og skriflegri vörn og krafizt málskostnaðar úr hendi gerðarbeiðanda. Andmæli sín reisir hann m. a. á því, að aukagjald (tengigjald) það, sem krafizt sé lögtaks fyrir, sé ólöglega á lagt og hafi þau reglugerðarákvæði, sem gjaldið sé lagt á eftir, ekki stoð í lögum. Enn fremur, að álagningin brjóti í bága við stjórnarskrána og gjaldendum á Seyðisfirði sé með henni stórlega mismunað, svo að jaðri við eignarupptöku.

Verði eigi á þessar synjunarástæður fallizt, krefst lögmaður þess, að hið umbeðna lögtak nái samt ekki fram að ganga, þar eð fyrirmæla reglugerðar um álagningu gjaldsins hafi ekki verið gætt og sé það eigi í gjalddaga fallið og ekki á lagt fyrr en hinn 10. júlí s.l., sbr. rskj. nr. 6, og nái lögtaksúrskurðurinn í máli þessu aðeins til ógreiddra aukagjalda, gjaldfallinna árið 1966. Enn fremur gangi gjaldheimta þessi svo langt, að höggvið sé með henni of nærri 67. gr. stjórnarskrárinnar, þannig að jafna megi við eignarupptöku. Lögmaður gerðarþola staðhæfir og, að í samkomulagi málsaðilja 29. 8. 1966 og greiðslu gerðarþola 31. s. m. hafi engin viðurkenning verið fólgin um óréttmæti tengigjaldsins og hafi umrædd greiðsla aðeins verið innt af hendi til að firra vandræðum.

Við úrlausn þess, hvort andmæli gerðarþola gegn framgangi lögtaksins fái staðizt, skulu þau nú rakin og athuguð lið fyrir lið.

Það ber strax að hafa í huga, að samkvæmt orðalagi reglugerðar nr. 169/1965 og breytingarinnar nr. 281/1966 verður að telja aukagjaldið sama gjaldið og tengigjald í upphaflegu reglugerðinni og gjalddaginn ákveðinn með tengingu heimæða á árinu 1966 og með samþykkt bæjarstjórnar Seyðisfjarðar hinn 13. apríl 1966. Þau andmæli gerðarþola, að gjaldið sé eigi í gjalddaga fallið, verða því eigi tekin til greina. Ekki verður heldur fallizt á þau andmæli lögmannsins, að álagningin brjóti í bága við 67. gr. stjórnarskrárinnar, svo að nálgist eignarupptöku, né þá staðhæfingu hans, að gjaldendum sé með álagningunni stórlega mismunað. Í fyrsta lagi verður að telja, að reglugerðarákvæðin, sem sett eru samkvæmt heimild í lögum nr. 93/1947 svo og vatnalögum nr. 15/1923, standist gagnvart stjórnarskránni og lögunum. Í öðru lagi liggur ekkert fyrir um það, að álagning þessi sé úr hófi há, og í þriðja lagi verður að telja viðmiðun gjaldsins við tækjastærð löglega, enda er aukagjaldið á lagt eftir ákvæðum reglugerðarinnar og með hliðsjón af kostnaði við vatnsveitulagnir í þágu síldariðnaðarins og þar með gerðarþola.

Við úrlausn máls þessa að öllu leyti verður að taka sérstakt tillit til samkomulags málsaðilja frá 29. 8. 1966 og enn fremur til þess, að hinn 31. 8. 1966 greiddi gerðarþoli bæjarstjóranum á Seyðisfirði kr. 120.000.00, sem telja verður sem greiðslu upp í álagt tengigjald (aukagjald). Sú staðhæfing lögmanns gerðarþola, að greiðsla þessi hafi aðeins verið gerð til að firra vandræðum, er svo tortryggileg, að ekki verður tillit til hennar tekið.

Í sambandi við umrætt samkomulag og reglugerðarbreytinguna ber og að hafa í huga, að gjaldskráin, sem engin var í upphaflegu reglugerðinni, orkar gerðarþola í hag, þar eð hið álagða gjald lækkar samkvæmt henni um 20%. Ekki þykir þurfa við að ræða frekar hér andmæli og málsástæður gerðarþola.

Samkvæmt framanskráðu verða andmæli lögmanns gerðarþola eigi tekin til greina, og ber því að heimila framgang umbeðins lögtaks til tryggingar lögtakskröfum á ábyrgð gerðarbeiðanda.

Eftir þessum úrslitum málsins og með sérstöku tilliti til samkomulagsins frá 29. ágúst 1966 þykir rétt, að gerðarþoli greiði gerðarbeiðanda fullan málskostnað í máli þessu, þar með talin málflutningslaun samkvæmt taxta L. M. F. Í., og þykir hann hæfilega ákveðinn kr. 10.000.00. Valtýr Guðmundsson, skipaður setufógeti, kvað upp úrskurð þennan. Á uppkvaðningunni hefur

orðið smávegis dráttur, sem orsakazt hefur af önnum við embættisstörf vegna sumarleyfa starfsfólks.

Ályktarorð:

Hin umbeðna lögtaksgerð á að ná fram að ganga.

Gerðarþoli, Sunnuver h/f, greiði gerðarbeiðanda, bæjarstjóranum á Seyðisfirði f. h. Vatnsveitu Seyðisfjarðar, kr. 10.000.00 í málskostnað innan 15 daga frá birtingu úrskurðar þessa.

Föstudaginn 17. nóvember 1967.

Nr. 121/1967. **Síldarverksmiðjur ríkisins**
(Benedikt Blöndal hrl.)
gegn
Bæjarstjóranum á Seyðisfirði f. h. Vatnsveitu Seyðisfjarðar
(Tómas Árnason hrl.).

Dóminn skipuðu hinir reglulegu dómarar Hæstaréttar.

Lögtak. Gjald til vatnsveitu.

Dómur Hæstaréttar.

Áfrýjandi hefur skotið máli þessu til Hæstaréttar með stefnu 29. ágúst 1967 og gert þær dómkröfur, að hinn áfrýjaði úrskurður verði úr gildi felldur, synjað verði lögtaks og stefnda verði dæmt að greiða áfrýjanda málskostnað í héraði og fyrir Hæstarétti.

Stefndi krefst þess, að hinn áfrýjaði úrskurður verði staðfestur og að áfrýjanda verði dæmt að greiða honum málskostnað fyrir Hæstarétti.

Hafizt var handa á Seyðisfirði árið 1965 um eflingu vatnsveitu. Bar brýna nauðsyn til framkvæmdar þessarar, einkum vegna hins veigamikla síldariðnaðar, sem settur hafði verið þar á laggir. Kostnaðaráætlun fyrirtækis vatnsveitunnar var upphaflega kr. 6.500.000.00, en kostnaður af verkinu er nú